

Natalia Obrębska

Data urodzenia: 16 maja 1904 (po zmianie 18 czerwca 1908).

Miejsce urodzenia: Bełchatów (po zmianie Warszawa)

Data śmierci: 15 lutego 1987

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Hana Perla, Herck Tusk

Profesja: nauczycielka, współorganizatorka powojennego szkolnictwa, publicystka, dokumentalistka, bibliotekarka

Słowa kluczowe: II wojna światowa, getto żydowskie, oświata w PRL, antysemityzm

Biogram ¹

Życie żydowskiej nauczycielki Natalii Obrębskiej wpisane jest w historię Polski, z tragicznymi i bolesnymi wydarzeniami oraz ich następstwami. Imię i nazwisko Natalia Obrębska oraz zmienione data i miejsce urodzenia są okupacyjnymi personaliami, które przyjęła po ucieczce z getta. Rzeczywiście nazywała się Frejda Tusk-Scheinwechslerowa. Urodziła się 16 maja 1904 r. w Bełchatowie. Pochodziła z rodziny kupieckiej. Przed II wojną światową ukończyła studia na Uniwersytecie Warszawskim (magister filozofii w zakresie filologii polskiej) i w Instytucie Pedagogiki Specjalnej. Znała trzy języki obce: rosyjski, niemiecki i francuski. W latach 1930-1939 była nauczycielką języka polskiego w Łodzi. W czasie okupacji niemieckiej pracowała w getcie w Warszawie, w fabryce Waltera Többensa, w której Żydzi na potrzeby Wehrmachtu szyli wojskowe mundury. To czas jej wielkiej tragedii: straciła syna (lat 7), męża, rodziców, rodzeństwo. Została uratowana, wyprowadzona z getta przez Polaka w grudniu 1942 r., przeżyła okupację. Jednakże wojenne dramaty i prześladowania rasowe spowodowały, że żyła „w cieniu Zagłady” i długo nie przyznawała się do żydowskiego pochodzenia.

Powojenne życie zawodowe Obrębskiej związane było z działalnością oświatową, naukową i publicystyczną. W latach 1945-1949 pracowała w Ministerstwie Oświaty na stanowisku wizytatora szkół, a od 1947 r. na stanowisku kierownika Samodzielnego Referatu Prasowego w Gabinetie Ministra. W 1950 r. była pełnomocnikiem ministra „do

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

kontrolowania i koordynowania prac komisji dla doboru kandydatów na I rok studiów Uniwersytetu Warszawskiego”. W tym czasie przygotowywała i wygłaszała na kursach dla nauczycieli odczyty z zakresu historii literatury oraz zagadnień oświatowych. Była autorką artykułów publikowanych w pismach branżowych: „Oświata w Polsce Ludowej”, „Nowa Szkoła”, „Poradnik Pracownika Społecznego”, „Młodzież przyszłością narodu”, „Oświata i kultura w Polsce Ludowej”. Z ministerstwa, chociaż jej kwalifikacje oceniono jako „wyjątkowo wysokie”, została delegowana do Instytut Badań Literackich, a następnie do redakcji miesięcznika „Szkoła i Dom”, pracowała też w „Gromadzie” i w Państwowym Wydawnictwie „Iskry” (1955-1957). Delegowanie jej na coraz mniej eksponowane stanowiska miało miejsce w okresie narastającego antyżydowskiego nastawienia.

W 1957 r. w Biuletynie Żydowskiego Instytutu Historycznego Obrębska opublikowała pod prawdziwym, żydowskim nazwiskiem wspomnienia z getta. Mógł to być wyraz protestu przeciwko szerzącym się antyżydowskim nastrojom, ale też solidarności z tymi, którzy zginęli. Od tego roku do przejścia na emeryturę (1978) Obrębska, z doświadczeniem w resorcie oświaty, miała kłopoty z pracą. Była szkolną bibliotekarką (1957-1961 i 1963-1964), nauczycielką języka polskiego (zatrudniana w niepełnym wymiarze godzin, na czas określony, częsta zmiana miejsca pracy, zaniżone wynagrodzenie). W 1962 r. została skazana za rzekome przestępstwo dewizowe na siedem miesięcy aresztu i 100 tys. zł grzywny. Karę odbyła. W 1966 r. Rada Państwa wydała decyzję o zatarciu skazania.

Obrębska pozostawiła wspomnienia z czasów pobytu w getcie i okupacji, które są cennym dokumentem, wzbogacają wiedzę o zbrodni niemieckich nazistów. Przygotowywała książkę „Ludzie wielkiej pasji”, w której planowała przedstawić biografie uczonych i pedagogów. Praca nie wzbudziła zainteresowania żadnego z wydawnictw i nie została wydana. Nie zostało także wydane przygotowane przez nią opracowanie „Publicystyka Wielkiej Emigracji”. Była członkinią PPR, a od 1948 r. PZPR, Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet, Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich.

Zmarła 15 lutego 1987 r. w Warszawie. Jej biogram ukazuje wpływ polityki na życie ludzi i odzwierciedla złożoną historię kraju.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Materiały Natalii Obrębskiej Archiwum PAN, sygnatura III-281.

Teczka osobowa Natalii Obrębskiej, Archiwum Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich.

Źródła internetowe:

Centrum Badań nad Zagładą Żydów:

<https://getto.pl/pl/Osoby/T/Tusk-Scheinwechslerowa-Franciszk-Tusk>,

dostęp: 17.08.2024.

Historia pomocy. Winnicka Maria:

<https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-winnicka-maria>,

dostęp: 17.08.2024.

Winnicki J., *Bohaterce czasów wojny przyznano medal. Matkę wspomina syn*, „Gazeta Wyborcza” 11.05.2014

<https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,34862,15927984,bohaterce-czasow-wojny-przyznano-medal-matke-wspomina-syn.html>,

dostęp: 5.10.2024.

Opracowania:

Kersten K., *Polacy. Żydzi. Komunizm. Anatomia półprawd 1939-68*, Warszawa, Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1992.

Libionka D., *Antysemityzm i zagłada na łamach prasy w Polsce w latach 1945-1946*, „Polska 1944/45-1989, Studia i materiały”, 1997, t. 2, s. 151-190.

Obrębska N., *Dobro i szczęście dziecka naszym celem*, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1952.

Obrębska N., *Jeden z niewielu*, „Polityka” 1979, nr 1.

Obrębska N., *Wychowanie w rodzinie*, Warszawa, Wiedza Powszechna, 1953.

Paszkowski A., *Ilu Żydów było funkcjonariuszami UB w latach 40. I 50. XX wieku?*, [w:] *Trudne pytania w dialogu polsko-żydowskim*, Warszawa, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza etc., 2006.

Tusk-Scheinwechslerowa F., *Fabryka Waltera C. Többensa w Getcie Warszawskim. Wspomnienia*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1957, nr 23.

Tusk-Scheinwechslerowa F., *Cena jednego życia*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1960, nr 33.

Wybór pism rewolucyjnych. Seweryn Goszczyński i Ryszard Berwiński, oprac. N. Obrębska, Warszawa, Spółdzielnia Wydawnicza Książka, 1948.